



Waterschap  
Rivierenland

# Legger wateren

*Toelichting*

*sterke dijken  
schoon water*



Versie	Datum	Aanpassingen
1.0	9 februari-2022	Algemene toelichting legger wateren d.d. 04-10-2016
1.1	9 februari-2022	Algemene toelichting legger wateren en de 6 toelichtingen op de deelleggers zijn gecombineerd in dit document
2.0	29 maart 2024	Aangepast op inwerkingtreding Omgevingswet
2.01	01 juli 2024	Aanpassing nav zienswijzen

De afbeelding op het voorblad toont de aanleg van een natuurvriendelijke oever. Het primaire water verzorgt de afvoerfunctie, het tertiaire deel met een schuin talud heeft een functie voor waterberging en natuur.

## INHOUDSOPGAVE

1	Inleiding.....	1
1.1	Waarom een legger wateren?.....	1
1.2	Aanpassingen in de leggerwateren .....	1
1.3	Doel van dit document .....	1
2	Waterstaatswerken en afmetingen .....	2
2.1	Categorieën van oppervlaktewaterlichamen .....	2
2.1.1	Criteria voor de categorie van het water buiten de bebouwde kom.....	2
2.1.2	Criteria voor de categorie van het water binnen de bebouwde kom .....	3
2.1.3	Meerdere categorieën op één water .....	4
2.2	Onderdelen van de legger wateren.....	4
2.2.1	Oppervlaktewaterlichamen met profielen.....	4
2.2.2	Bergingsgebieden .....	5
2.2.3	Kunstwerken.....	6
2.3	De legger wateren en de waterschapsverordening .....	7
3	Onderhoudsplicht en onderhoudsplichtigen .....	8
3.1	De onderhoudsplicht voor wateren en bergingsgebieden.....	8
3.2	De onderhoudsplicht van kunstwerken .....	8
BIJLAGE 1.	Alfabetische lijst van begrippen .....	9
BIJLAGE 2.	Wettelijk kader .....	10

## 1 Inleiding

In dit document leggen we uit wat de functie is van de legger wateren en hoe Waterschap Rivierenland deze legger gebruikt. Tevens beschrijven we hoe de legger wateren is opgebouwd en welke afwegingen en keuzes er zijn gemaakt bij het opstellen hiervan.

### 1.1 *Waarom een legger wateren?*

Waterschap Rivierenland is o.a. verantwoordelijk voor het waterbeheer van circa 20.000 kilometer water. Het betreft het beheer van kleine slootjes met een waterbergende functie tot en met de grote boezemwateren met een afvoerfunctie. Om enerzijds wateroverlast te voorkomen en anderzijds te zorgen voor voldoende water stellen we eisen aan het onderhoud van de wateren en aan de ruimte eromheen. Informatie over deze wateren, zoals ligging, vorm en afmeting, staat in de legger wateren. In deze legger staat ook wat de onderhoudsplichtigen en de onderhoudsverplichtingen zijn voor het water.

Onderdeel van de legger wateren is een kaart waarop de ligging van wateren, bergingsgebieden en kunstwerken (zoals duikers, bruggen stuwen en gemalen) staat.

De legger wateren is bij ons een gecombineerde legger. De omgevingswetlegger wateren waarin de vorm, ligging, constructie en afmeting van waterstaatswerken staan, vullen we aan met de onderhoudsplichtingen en onderhoudsverplichtingen uit de waterschapslegger wateren.

### 1.2 *Aanpassingen in de leggerwateren*

Het watersysteem wordt regelmatig aangepast. Daarom actualiseren we de legger regelmatig. De legger wateren kan wijzigingen door:

1. Menselijk ingrijpen, zoals het dempen of verleggen van wateren.  
In het projectbesluit of de vergunning, staat het werk beschreven.
2. Natuurlijke invloeden, zoals maaiveldafval (door de drooglegging), erosie en sedimentatie van waterbodem (vanwege het doorstroom-/ bergingsprofiel).
3. Het wijzigingen van normen waarop de legger wordt bepaald.
4. Het wijzigen van de Basiskaart Grootchalige Topografie (BGT), we accepteren de feitelijke situatie indien daar geen bezwaren tegen zijn.

### 1.3 *Doel van dit document*

In dit document beschrijven we:

1. De functie van de legger wateren in relatie tot droge voeten en voldoende schoon water.
2. De wijze waarop de legger wateren is opgebouwd en wordt gebruikt.

## 2 Waterstaatswerken en afmetingen

In de legger wateren staan de volgende waterstaatswerken:

1. oppervlaktewaterlichaam of water, met indien aanwezig bijbehorend dwarsprofiel;
2. bergingsgebied, (deze zijn in 2024 nog niet aangewezen);
3. kunstwerk, bijvoorbeeld: aquaduct; bodemval; brug; duiker; gemaal; inspectieput; duiker; sifon of hevel; sluis; stuw; vaste dam; vispassage.

### 2.1 Categorieën van oppervlaktewaterlichamen

Voor het toekennen van een categorie aan een oppervlaktewaterlichamen brengen we het belang ervan in beeld. Dit belang wordt duidelijk door de effecten te bekijken die ontstaan als het betreffende water er niet meer zou zijn. Het vervallen van de mogelijkheid om water aan te voeren, af te voeren en/of te bergen in combinatie met de omvang van het gebied dat hierdoor schade ondervindt, is bepalend bij het beoordelen van dit belang. Het belang wordt aangegeven met vier categorieën: primair-, secundair-, tertiair of overig water, voorheen waren dit A-, B-, C-, en overig water). Door deze indeling kan een water met een hoger waterhuishoudkundig belang nooit op water met een lager waterhuishoudkundig belang afstromen.

Overige wateren zijn van ondergeschikt belang voor het watersysteem en staan niet in de legger.

Deze indeling in categorieën gebruiken we om:

- onderhoudsstroken of rijstroken aan te wijzen mn. bij de primaire en secundaire wateren;
- onderhoudsplichtigen en onderhoudsverplichtingen aan te wijzen;
- afhankelijk van de categorie bepaalde activiteiten en werkzaamheden toe te staan.

#### 2.1.1 Criteria voor de categorie van het water buiten de bebouwde kom.

Categorie	Criteria
Primair water (A-water)	<ul style="list-style-type: none"> <li>- water met een belangrijke regionale aan- of afvoerfunctie (meer dan 50 ha bruto afwaterend oppervlak);</li> <li>- water waarin zich een peil- of debietregulerend kunstwerk bevindt (knijpvoorzieningen worden niet gezien als regelbaar kunstwerk);</li> <li>- water met een regionale bergingsfunctie;</li> <li>- water met een riool-overstort;</li> <li>- water met een belangrijke functie in de afvoer van kwelwater voor de stabiliteit van een kering;</li> <li>- water met belangrijke nevenfuncties, bijvoorbeeld water met een hoog ecologisch potentieel of een vaarweg;</li> <li>- water met een aanvoerfunctie voor een hoogwatervoorziening (zie ook secundair water).</li> </ul> <p>Indien een water aan één van de bovengenoemde omschrijvingen voldoet, zal het waterschap dit water aanwijzen als primair water.</p>
Secundair water (B-water)	<ul style="list-style-type: none"> <li>- water met een belangrijke lokale afwaterende functie (tussen de 20 en 50 ha bruto afwaterend oppervlak), het gaat hier bijvoorbeeld om wateren die de samenvoeging vormen van twee of meer wateren of wateren met meer dan twee belanghebbende eigenaren;</li> <li>- water met een belangrijke landbouwkundige functie (hoogwaardige landbouw);</li> <li>- water waarbij in het gebied alternatieve afvoerwegen ontbreken;</li> </ul>

	<ul style="list-style-type: none"> <li>– water met een aanvoerfunctie voor een hoogwatervoorziening (zie ook primair water).</li> </ul> <p>Indien een water aan één van de bovengenoemde omschrijvingen voldoet zal het waterschap dit water aanwijzen als secundair water.</p>
Tertiair water (C-water)	<ul style="list-style-type: none"> <li>– water met voornamelijk een waterbergende functie (tot 20 ha bruto afwaterend oppervlak), deze bergingsfunctie is in het algemeen alleen voor het waterschap relevant bij wateren met een bovenbreedte van minimaal 1,5 meter, maar er zijn uitzonderingen;</li> <li>– wadi's buiten de bebouwde kom zijn veelal tertiair water.</li> </ul>
Overige water	<ul style="list-style-type: none"> <li>– water (zoals greppels) waarin weliswaar water kan worden vastgehouden, maar die van ondergeschikt belang zijn voor het waterbeheer.</li> </ul>

### 2.1.2 Criteria voor de categorie van het water binnen de bebouwde kom

Categorie	Criteria
Primair water (A-water)	<ul style="list-style-type: none"> <li>– water met een belangrijke aan- of afvoerfunctie (meer dan 25 ha bruto afwaterend oppervlak);</li> <li>– water waarin zich een peil- of debietregulerend kunstwerk bevindt (knijpvoorzieningen worden niet gezien als regelbaar kunstwerk).</li> <li>– water met een riool-overstort;</li> <li>– water met lozingspunten van hemelwaterafvoeren (criterium vanaf 2 ha afgekoppeld bruto verhardoppervlak);</li> <li>– water met een belangrijke functie in de afvoer van kwelwater;</li> <li>– water met belangrijke nevenfuncties, bijvoorbeeld water met een hoog ecologisch potentieel of een vaarweg;</li> <li>– water met een aanvoerfunctie voor een hoogwatervoorziening (zie ook secundair water).</li> </ul> <p>Indien een water aan één van de bovengenoemde omschrijvingen voldoet, zal het waterschap dit water aanwijzen als primair water.</p>
Secundair water (B-water)	<ul style="list-style-type: none"> <li>– Alle andere afwaterende wateren in het stedelijk gebied (tot 25 ha bruto afwaterend oppervlak);</li> <li>– Ontwaterende wateren;</li> <li>– Wateren met alleen een bergende functie (bijv. wadi's).</li> </ul>
Tertiair water (C-water)	<p>In stedelijk gebied worden geen nieuwe tertiaire wateren aangewezen, omdat:</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>– de risico's in het stedelijk gebied relatief hoog zijn;</li> <li>– het tegengaan van verondieping en verlanding in het stedelijk gebied belangrijk is voor de waterkwaliteit in het stedelijk gebied, een tertiaire categorie geeft daarvoor geen bescherming;</li> <li>– beleving van water belangrijk is in stedelijk gebied, het onderhoud moet daarom goed worden geregeld, een tertiaire categorie biedt daarvoor weinig mogelijkheden.</li> </ul>
Overige water	water van ondergeschikt belang voor het waterbeheer.



### 2.1.3 Meerdere categorieën op één water

Om geen overbodige beperkingen of onderhoudsplichten op te leggen kennen we soms aan de oevers van een water een lagere categorie toe. In de waterschapsverordening tekenen we het water langs de oever in met een andere categorie. Deze categorie uit de waterschapsverordening geldt voor de onderhoudsplichten in de onderhoudsverordening.

In onderstaande figuur ligt er naast de primaire watergang eenzijdig een strook secundair water.



Figuur 2.1: Een primair water met een secundair water langs de oever getekend in de waterschapsverordening. Het onderhoud van het secundaire water is voor de aanliggend eigenaar.

## 2.2 Onderdelen van de legger wateren

### 2.2.1 Oppervlaktewaterlichamen met profielen

De wateren en de kunstwerken dienen bepaalde afmetingen hebben. Bij het bepalen van die afmetingen houden we o.a. rekening met de bodemopbouw, de wijze en frequentie van onderhoud en ook met de functie van het water. Voorbeelden hiervan zijn:

- om wateroverlast te voorkomen moeten de wateren een minimale breedte en diepte hebben;
- bij natuurvriendelijke oevers is een schuin aflopend talud met een plas-dras zone belangrijk;
- voor het uitvoeren van onderhoud met een maiboot is een vaardiepte van een meter nodig.

De benodigde breedte en diepte van wateren staat in de dwarsprofielen van de legger. Deze dwarsprofielen zijn op te vragen bij het waterschap.

#### LEGGERAFMETINGEN PRIMAIRE WATEREN

Voor oppervlaktewaterlichamen met de categorie 'primair water' zijn er om de circa 250 meter dwarsprofielen opgenomen. Bij het bepalen van deze leggerafmetingen is rekening gehouden met de reguliere aanwas van baggerspecie binnen het dwarsprofiel. Daarbij wordt uitgegaan van de uitvoering van buitengewoon onderhoud volgens het meerjaren baggerprogramma.

#### LEGGERAFMETINGEN SECUNDAIRE WATEREN

Ook voor oppervlaktewaterlichamen met de categorie 'secundair water' zijn afmetingen opgenomen. Voor de secundaire wateren die in de gebieden Alblasserwaard en Vijfheerenlanden liggen, is vanwege de ligging in het veenweiden gebied een standaard leggerprofiel vastgesteld. Dit standaard

profiel heeft taludhellingen van 1 : 1,5 een bodemdiepte van 0,50 m ten opzichte van het vastgestelde zomerpeil en een bovenbreedte gelijk aan de op de legger vastgestelde breedte van het waterstaatswerk. Voor de secundaire wateren gelegen in het veenweidegebied, met een bovenbreedte tot 3 meter, geldt een bodemdiepte van 0,30 m ten opzichte van het vastgestelde zomerpeil. Het standaard profiel dient vrij te zijn van bagger en hoeft nooit dieper te worden gebaggerd dan de vaste bodem.

Voor de secundaire wateren in de overige gebieden zijn er, net als bij de primaire wateren, om de circa 250 meter dwarsprofielen opgenomen. Ook bij het bepalen van deze leggerafmetingen is rekening gehouden met de reguliere aanwas van baggerspecie binnen het dwarsprofiel. De controle op het in stand houden van de leggerafmetingen vindt plaats tijdens de diepteschouw.

#### LEGGERAFMETINGEN TERTIAIRE WATEREN

Voor oppervlaktewaterlichamen met de categorie 'tertiair water' kennen soms dwarsprofielen Tertiaire wateren gelegen in de gebieden Alblasserwaard en Vijfheerenlanden, hebben de ligging in het veenweiden gebied, een leggerprofiel. Dit standaard profiel heeft taludhellingen van 1 : 1,5, een bodemdiepte van 0,20 m ten opzichte van het vastgestelde zomerpeil en een bovenbreedte gelijk aan de op de legger vastgestelde breedte van het waterstaatswerk. Het profiel moet vrij zijn van bagger en hoeft nooit dieper te worden gebaggerd dan de vaste bodem.

Voor de overige tertiaire wateren kunnen leggerafmetingen zijn vastgelegd in dwarsprofielen om de bergingscapaciteit van het water te waarborgen. Wanneer er leggerafmetingen specifiek voor een water zijn vastgesteld, geldt dat daarbij tevens rekening is gehouden met de aanwas van baggerspecie binnen het vastgestelde profiel.

#### **2.2.2 Bergingsgebieden**

Bergingsgebieden zijn gebieden die tijdelijk kunnen onderlopen en zo voldoende ruimte voor de berging van (regen)water creëren. Bergingsgebieden maken deel uit van het watersysteem. Na de vastlegging van een bergingsgebied in het omgevingsplan en de legger is het waterschap bevoegd om het in gebruik te nemen. In de legger wateren 2024 zijn nog geen bergingsgebieden opgenomen.

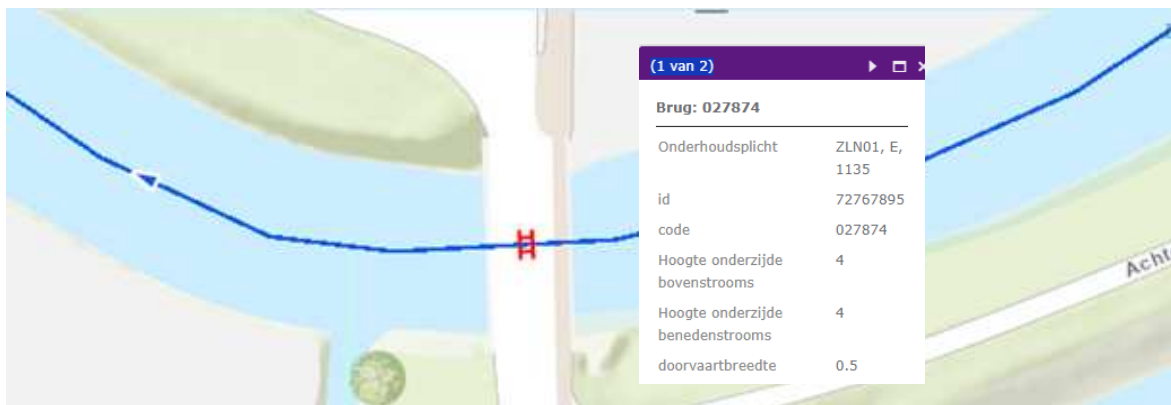


### 2.2.3 Kunstwerken

Onderstaand staan enkele kunstwerken ter illustratie beschreven en in rood getoond op de kaart van de legger wateren. De opsomming is niet volledig.

#### BRUGGEN

Bij een brug geven we de afmetingen aan en de onderhoudsplichtige.



Figuur 2.2a: Het waterstaatswerk brug. De brug onderbreekt de bodem van het water niet.

#### DUIKERS

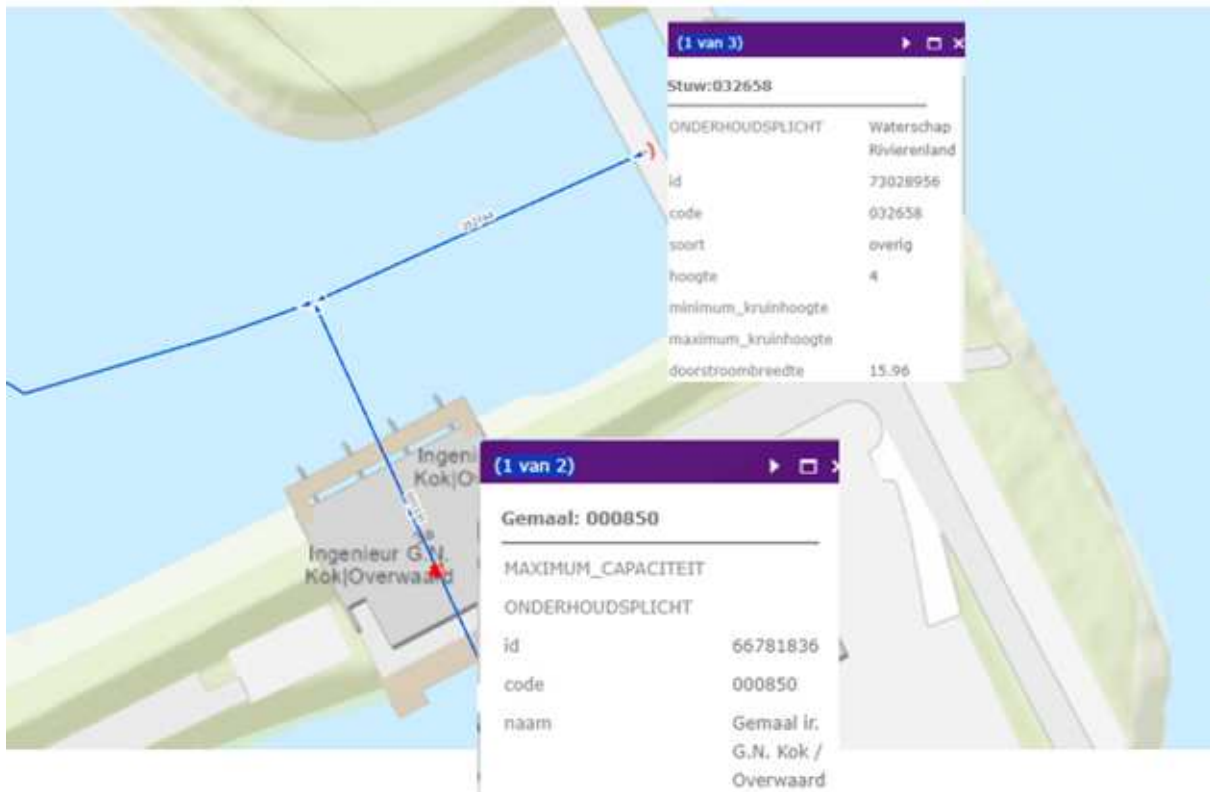
De functie van duikers in de legger wateren verschilt. Veelal dienen ze voor de toegang tot een perceel (toegangsdaukers) of om een doorgaande weg niet te onderbreken (wegduikers). Soms zorgen ze voor een doorgaande schouwroute (schouwdaukers). De functie van een duiker bepaalt vaak de onderhoudsplichtige. Sifons en duikers worden hetzelfde afgebeeld op de legger.



Figuur 2.2b: Het waterstaatswerk duiker. Op onze legger wateren staan ruim 30.000 duikers.

## GEMALEN EN STUWEN

Gemalen en stuwen hebben meestal een peilregulerende functie en ondersteunen daardoor het functioneren van het watersysteem.



Figuur 2.2c: Het waterstaatswerk stuw en gemaal. Een stuw regelt de waterhoogte boven- of benedenstrooms.

### 2.3 De legger wateren en de waterschapsverordening

De zoning van de waterstaatswerken en beschermingszones staat in de waterschapsverordening en niet in de legger wateren. In de waterschapsverordening staan de ruimtelijke regels die gelden in ons beheergebied en de werkingsgebieden waar deze regels gelden.

Van ieder waterstaatswerk wordt informatie vastgelegd. Deze wordt getoond in verschillende producten. Ieder waterstaatswerk wordt voorzien van:

- een unieke code, afmetingen en een locatieaanduiding (lijn of vlak), in de Omgevingswetlegger, (dit is een normatieve legger);
- de onderhoudsplichten en onderhoudsplichtigen, in de waterschapslegger (dit is een onderhouds-legger);
- een vlak van de geografische ligging met beschermingszones, in de waterschapsverordening (dit zijn de werkingsgebieden in de waterschapsverordening).

### 3 Onderhoudsplicht en onderhoudsplichtigen

Om het watersysteem te laten functioneren is onderhoud nodig. In de legger wateren kan voor wateren en kunstwerken een onderhoudsplichtige worden aangewezen, in de onderhoudsverordening staat de onderhoudsverplichting. Meningsverschillen over wie het onderhoud uitvoert en wat het onderhoud behelst kunnen hiermee worden voorkomen.

Voor wateren is de onderhoudsplicht gekoppeld aan de categorie van het water. Voor de daarin gelegen kunstwerken wordt een onderhoudsplichtige aangewezen. Degene die als onderhoudsplichtige is aangewezen, is verantwoordelijk voor het conform de leggerafmetingen in stand houden van het kunstwerk. Het betreft zowel het uitvoeren van gewoon en buitengewoon onderhoud.

Een onderhoudsplichtige kan een onderhoudsovereenkomst aangaan met derden om het voorgeschreven onderhoud uit te laten voeren. De onderhoudsplichtige blijft echter volledig zelf verantwoordelijk.

#### 3.1 De onderhoudsplicht voor wateren en bergingsgebieden

De onderhoudsplichtige is opgenomen op de leggerkaart, richtlijnen voor het toekennen van de onderhoudsplicht voor wateren en bergingsgebieden staan in onderstaande tabel.

Categorie	Onderhoudsplichtige	Richtlijn onderhoudsplichten
Primair water (A-water)	waterschap	gewoon en buiten gewoon onderhoud
Primair water; gedeeld onderhoud (A-water gedeeld onderhoud)	waterschap	gewoon en buitengewoon onderhoud van de slootbodem.
	aangrenzend eigenaar	gewoon onderhoud van het talud gerekend vanaf de insteek tot de teen van het onderwatertalud
Secundair water (B-water)	eigenaar en aangrenzend eigenaar	gewoon en buiten gewoon onderhoud
Secundair water (B-water); bermsloot	waterschap	gewoon en buiten gewoon onderhoud
Tertiair water (C-water); bermsloot	waterschap	gewoon en buiten gewoon onderhoud
Tertiair water (C-water) met een standaard of specifiek leggerprofiel	eigenaar	buiten gewoon onderhoud
Bergingsgebied met een specifiek leggerprofiel	eigenaar en aangrenzend eigenaar	gewoon en buiten gewoon onderhoud

#### 3.2 De onderhoudsplicht van kunstwerken

Bij kunstwerken staat de onderhoudsplichtige in de legger, de onderhoudsplicht omvat:

1. het openhouden van het doorstroomprofiel, vrij van ruigte en bagger (gewoon onderhoud);
2. het constructief onderhoud aan het kunstwerk, het in een goede staat van onderhoud houden van het kunstwerk, conform de leggerafmetingen (buitengewoon onderhoud).

## BIJLAGE 1. ALFABETISCHE LIJST VAN BEGRIPPEN

aangrenzend eigenaar: de kadastrale eigenaar van het perceel gelegen binnen 1 meter vanaf de grens van het waterstaatswerk.

basisregistratie grootschalige topografie (BGT): een digitale kaart van Nederland waarop gebouwen, wegen, waterlopen, terreinen en spoorlijnen eenduidig zijn vastgelegd, de kaart is op 20 centimeter nauwkeurig en bevat veel details, zoals je die in de werkelijkheid ook ziet.

bergingsgebied: gebied waaraan op grond van de Omgevingswet een functie voor waterstaatkundige doeleinden is toegedeeld. Het gaat niet om een water of onderdeel daarvan, dat bedoeld is voor de verruiming van de bergingscapaciteit van een of meer watersystemen. Het gebied is ook als bergingsgebied op de legger opgenomen.

beschermingszone: aan een waterstaatswerk grenzende zone, waarin ter bescherming van dat werk voorschriften en beperkingen kunnen gelden.

kunstwerk: civieltechnisch bouwwerk voor de infrastructuur van wegen, water, spoorbanen, waterkeringen en/of leidingen. Een kunstwerk is niet bedoeld om in te wonen

leggerafmetingen: de minimaal noodzakelijke afmetingen van een waterstaatswerk om aan de waterstaatkundige functies te kunnen voldoen, zowel waterkwantiteit als (ecologische) waterkwaliteit en indien van toepassing de vaarwegfunctie.

onderhoudsplichtigen: natuurlijke personen of rechtspersonen die verantwoordelijk zijn voor het onderhoud van waterstaatswerken.

onderhoudsverordening: regelt de onderhoudsplichten ten aanzien van waterstaatswerken op grond van artikel 56 en 59 van de Waterschapswet.

onderhoudsverplichting: de aansprakelijkheid voor het onderhoud en de instandhouding van waterstaatswerken, conform de in de legger wateren opgenomen ligging, constructie en leggerafmetingen.

kunstwerk: civieltechnisch bouwwerk dat nodig is voor de taken van het waterschap, voor de waterkering of voor het functioneren van de waterhuishouding. Kunstwerken zijn bijvoorbeeld gemalen, dammen, duikers, sluizen, inlaatwerken en stuwen.

oppervlaktewaterlichaam: samenhangend geheel van water dat vrij aan het aardoppervlak voorkomt. Ook de stoffen die in het water zitten, vallen onder het oppervlaktewaterlichaam. Dit geldt ook voor de oevers, planten en dieren.

peil-/debiet regulerend kunstwerk: kunstwerk waarbij het waterpeil en/of de omvang van het debiet door de mens handmatig of geautomatiseerd kan worden gewijzigd.

projectbesluit: het projectbesluit als bedoeld in de Omgevingswet.

vaarwegbeheer: de aanleg en instandhouding van de infrastructuur voor de scheepvaart. De beheerder heeft als taak ervoor te zorgen dat de desbetreffende waterstaatsobjecten blijven beantwoorden aan de specifieke doelstellingen en eisen van de scheepvaart.

water: oppervlaktewaterlichaam.

waterschapsverordening: hierin staan alle regels die bepalen welke activiteiten waar mogen plaatsvinden en onder welke voorwaarden.

waterstaatswerk: water, bergingsgebied, waterkering of kunstwerk.

watersysteem: samenhangend geheel van een of meer oppervlaktewaterlichamen en grondwaterlichamen, met bijbehorende bergingsgebieden, waterkeringen en kunstwerken;

werkingsgebied: een gebied waarin de regels van de waterschapsverordening van toepassing zijn;

## BIJLAGE 2. WETTELIJK KADER

Waterschap Rivierenland is als beheerder van de wateren op grond van artikel 2.39 van de Omgevingswet verplicht een normatieve legger vast te stellen, waarin is omschreven waaraan waterkeringen naar ligging, vorm, afmeting en constructie moeten voldoen.

Naast de legger op grond van de Omgevingswet is er ook een onderhoudslegger. De grondslag hiervoor is artikel 78, tweede lid van de Waterschapswet. De onderhoudslegger bevat de aanwijzing van onderhoudsplichtigen en de onderhoudsverplichtingen binnen het waterschapsgebied.

Waterschap Rivierenland kent een hybride legger waterkeringen. Deze legger is een combinatie van de normatieve legger zoals bedoeld in artikel 2.39 van de Omgevingswet en de onderhoudslegger zoals bedoeld in artikel 78, tweede lid, van de Waterschapswet.

De bijbehorende vlakken van de waterstaatswerken met beschermingszones, uit de waterschapsverordening tonen we als achtergrondkaart bij de legger wateren.